

Renata Madarić
Srednja strukovna škola, Varaždin

USVAJANJE VJEŠTINA ČITANJA I PISANJA U NASTAVI ENGLISKOG JEZIKA U RANOJ DOBI

Stručni članak. Primitljen 29. 10. 1996.
UDK 372.41/45:800.73

Posljednjih se nekoliko godina teži tome da se nastava stranog jezika u školama uvede što je moguće ranije. Ovaj članak govori tome u prilog, iznoseći rezultate istraživanja provedenog u jednoj zagrebačkoj školi na uzorku djece koja uče engleski jezik od prvoga razreda. Učenicima su testirani i izmjeren je njihov stupanj usvojenosti vještina čitanja i pisanja u stranom jeziku. U članku se daje prikaz i analiza dobivenih rezultata, upućuje se na najčešće pogreške zamijećene u testovima, a uključeno je i nekoliko prijedloga o različitim strategijama koje nastavnici mogu primijeniti prilikom poučavanja djece. Rezultati dobiveni tim istraživanjem više su nego zadovoljavajući. Nastavnicima stranih jezika koji su uključeni u rad s tom djecom mogu poslužiti kao nagrada za uloženi trud i poticaj za daljnji rad, a pokretačima cjelokupnog projekta pokazuju opravdanost i uspješno provođenje njihovih zamisli.

Znanje stranog jezika današnjem je čovjeku prijeko potrebno u svakidašnjem životu i radu. Tu tvrdnju nije potrebno dalje pojašnjavati jer je sve više ljudi svjesno njezine istinitosti. Pitanja koja nam se postavljaju jesu: kakve se mogućnosti pružaju pojedincu u našem društvu za stjecanje znanja stranog jezika te koja je dob najpovoljnija za početak učenja stranog jezika. Odrastao čovjek koji nije imao prilike učiti strani jezik u tijeku svog školovanja postaje svjestan važnosti znanja stranog jezika kad se nađe u situaciji da mu je to znanje potrebno. Iako se kaže da za početak nikad nije kasno, svaka životna dob nameće određene prednosti i ograničenja, što vrijedi i za učenje stranog jezika. Kod motiviranog pojedinca uspjeh pouzdano neće izostati ako za učenje pronađe dovoljno vremena. Nedostatak vremena i opterećenost ostalim dnevnim obvezama najveća su zapreka odraslim početnicima u učenju stranog jezika. Kako bi se izbjegle sve te teškoće, radi se na tome da se strani jezik počne učiti što je ranije moguće te da takvo obrazovanje bude dostupno svima u sklopu osnovnog obrazovanja.

Djeca su pri učenju stranog jezika potpuno otvorena, tj. spremna su primiti sve što im nastavnik može pružiti. Imaju dovoljno vremena i volje za nešto novo, zanimljivo i zabavno, a zašto to ne bi bio strani jezik ako se može prezentirati na takav način. Rad s djecom je uvijek zahtjevan, bilo to u nastavi ili izvan nje, ali se višestruko isplati, a kad su i rezultati vidljivi, zadovoljstvo je veliko. Cilj ovog članka je da pokaže kako se u djecu isplati ulagati, te da nas uvjeri da je poželjno djeci omogućiti da uče strani jezik već od rane školske dobi, što će joj najviše koristiti u daljnjoj izobrazbi, a kasnije naravno i u poslu i svakidašnjem životu.

Čitanje i pisanje na stranom jeziku

U poučavanju stranih jezika osobita se pozornost pridaje razvoju četiriju osnovnih jezičnih vještina: slušanju, govorenju, čitanju i pisanju. Svaka je od tih vještina podjednako važna i svakoj treba pristupiti na poseban način kako bi se na kraju osoba koja uči strani jezik samostalno mogla njime koristiti. Istraživanje o kojem će biti riječi usmjereno je na proučavanje razvoja vještina čitanja i pisanja kod djece koja već pet godina zaredom uče engleski jezik u sklopu Zagrebačkog projekta ranog učenja stranih jezika (podrobnije o tome vidjeti Strani jezici 3—4, XXII, 1993).

Mnogo je različitih definicija čitanja, no pri poučavanju djece toj vještini najvažnije je pokazati im kako će prepoznavati grafičke simbole, kako ih povezati za zvučnu sliku koju predstavljaju te kako iz tih simbola izvući neko značenje.

Pisanje kao zasebna vještina stvara teškoće i izvornim govornicima, što upućuje na činjenicu da ga je posebno teško svladati pri učenju stranog jezika. Pisanje se uvodi u nastavu stranog jezika uvijek u kombinaciji s ostalim trima vještinama. Zato je važno pri poučavanju djeci objasniti svrhu pisane riječi i pisano riječ povezati uz izgovorenu.

Cilj ovog istraživanja je bio da se utvrdi stupanj znanja učenika koji su engleski kao strani jezik počeli učiti u 1. razredu osnovne škole, te da se dobije uvid u razvoj vještina čitanja i pisanja kod učenika nakon pet godina učenja engleskog jezika u sklopu Zagrebačkog projekta.

Poseban naglasak pri mjerenju vještine čitanja je stavljen na razumijevanje pročitano teksta (*reading comprehension*).

Teži je dio testa uključivao diktat i pismo koje su učenici trebali sami napisati. Ta su dva zadatka također trebala dati uvid u razvoj vještine pisanja kod učenika, te ujedno iskazati probleme s kojima se učenici susreću pri svladavanju te vještine.

Za mjerenje stupnja usvojenosti vještine čitanja upotrijebljena su dva učenicima nepoznata teksta uz koja su bili priloženi testovi za razumijevanje.

Prvi tekst se sastojao od triju složenih rečenica sa zahtjevnim vokabularom, ali se značenje pojedinih riječi lako moglo zaključiti iz konteksta. Pripadajući test je sadržao šest pitanja. U prvom su pitanju učenici trebali pronaći jednu riječ u tekstu koja je bila odgovor na pitanje. Četiri pitanja su bila pitanja višestrukog izbora s ponudena tri odgovora, od kojih su učenici trebali izdvojiti onaj koji je bio točan. Jedno pitanje imalo je ponudena četiri odgovora. Kako bi odgovorili na pitanja, učenici su trebali shvatiti značenje pojedinih imenica, glagola i poredbenih konstrukcija.

Drugi tekst je uključivao priču »The Smiling Lion«, dužine otprilike pola stranice. Učenici su priču trebali pažljivo pročitati i nakon toga odgovoriti na šest pitanja kojima bi dokazali da su je razumjeli. Pet pitanja je bilo sastavljeno u obliku nedovršene rečenice. Za svaku rečenicu bila su ponudena dva završetka od kojih su učenici trebali odabrati točan. U šestom pitanju bile su ponudene dvije rečenice od kojih je samo jedna bila točna.

Budući da je odabrana priča za koju se smatralo da će učenicima biti vrlo zanimljiva, pitanja su formulirana tako da su učenici morali odabrati vrlo precizne odgovore. Za razliku od prvog teksta, točni odgovori nisu bili ponuđeni u onom obliku u kojem su napisani u originalnom tekstu, već su učenici odabirom točnog odgovora morali pokazati da razumiju značenje svakoga pojedinog ponuđenog odgovora, a ujedno i sadržaj priče u cjelini.

Za provjeru usvojenosti vještine pisanja koristila su se dva zadatka: diktat i pisanje pisma.

Naslov diktata je bio »The Dolls House«. Diktat se sastojao od pet rečenica u kojima se opisuje kuća. Pretpostavljalo se da će većina riječi učenicima biti poznata te da će razumjeti cjelokupan tekst. Cilj diktata je bio otkriti jesu li učenici sposobni pravilno napisati pojedine riječi.

Posljednji test je bilo pismo koje je napisao dječak iz Engleske željan dopisivanja sa svojim vršnjacima. Učenici su trebali pažljivo pročitati pismo te na njega odgovoriti. Priloženo pismo je trebalo učenicima poslužiti kao model koji će slijediti dok pišu vlastiti odgovor, a kako bi im se olakšalo pisanje, u pismo je uključeno šest pitanja na koja su učenici trebali odgovoriti i tako smisliti svoje osobne, kreativne odgovore.

Istraživanje je provedeno u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi na uzorku učenika koji su bili uključeni u Projekt već pet godina.

Ukupno su testirana 22 učenika; 13 učenica i 9 učenika.

Budući da su rezultati testova bili vrlo važni za daljnje istraživanje, brinulo se o tome da učenici ne prepisuju jedni od drugih.

Testiranje je započelo diktatom, a potom su učenici individualno rješavali ostale dijelove testa.

Svaki učenik je dobio vlastiti tiskani test na koji je trebao napisati podatke o sebi i riješiti ga.

Diktat se čitao tri puta. Prvi put je pročitao normalnom brzinom. Učenici su samo slušali. Drugi put se diktat čitao dio po dio, a učenici su pisali. Treći se put diktat čitao normalnom brzinom dok su učenici provjeravali ono što su napisali.

Rezultati i diskusija

Kada su učenici riješili test, svi su testovi ispravljani, a dobiveni su se rezultati analizirali. U nastavku teksta slijedi interpretacija rezultata, usporedba pojedinačnih rezultata svih učenika, prikaz najčešćih pogrešaka te procjena stupnja znanja engleskog jezika koje su učenici u danom trenutku pokazali.

Diktat

Rezultati diktata najlakše se mogu interpretirati prema broju učeničkih pogrešaka. Minimalan broj pogrešaka je 4, a maksimalan 46. Diktat je imao 52 riječi, isključujući članove. Distribucija pogrešaka prikazana je u tablici 1.

Tablica 1. Distribucija pogrešaka u diktatu

Broj pogrešaka	Broj učenika	%
1 — 10	3	13,63
11 — 20	6	27,27
21 — 30	7	31,81
31 — 40	4	18,18
41 — 50	2	9,09

Tablica 2 prikazuje listu riječi koje je više od 50 % učenika napisalo pogrešno.

Tablica 2. Lista riječi koje je više od 50 % učenika napisalo pogrešno

RIJEČ	TOČNO broj učenika / %	NETOČNO broj učenika / %	Broj pogrešno napisanih varijanata
DOLLS	8 / 36,36	14 / 63,63	3
HOUSE	5 / 22,72	17 / 77,27	6
LOVELY	7 / 31,81	15 / 68,18	11
WHICH	2 / 9,09	20 / 90,90	7
GRANNY	6 / 27,27	16 / 72,72	6
YELLOW	6 / 27,27	16 / 72,72	7
COLOURED	5 / 22,72	17 / 77,27	9
WALLS	8 / 36,36	14 / 63,63	6
BRIGHT	9 / 40,90	13 / 59,09	12
OPENED	4 / 18,18	18 / 81,81	4
COULD	4 / 18,18	18 / 81,81	11
ARMCHAIRS	3 / 13,63	19 / 86,36	14
ITS	11 / 50,00	11 / 50,00	4
BATHROOM	9 / 40,90	13 / 59,09	11
KITCHEN	10 / 45,45	12 / 54,54	10
BEDROOM	9 / 40,90	13 / 50,09	10
UPSTAIRS	2 / 9,09	20 / 90,90	11
WARDROBE	4 / 18,18	18 / 81,81	16
CUPBOARD	4 / 18,18	18 / 81,81	13

Pogreške koje su uočene kod većine učenika i koje se većinom ponavljaju mogu se ovako klasificirati:

• Učenici obično ne osjećaju potrebu da dupliciraju pojedina slova na mjestima gdje to pravila pisanja zahtijevaju. Taj tip pogrešaka možemo pripisati jezičnoj interferenciji, tj. negativnom utjecaju materinskog jezika u kojem nema takvih pravila pisanja. Zbog toga učenici prilikom pisanja takvih riječi moraju uložiti napor kako bi se sjetili da dupliciraju slova gdje je to potrebno (npr. *doll, door, sleep, room, small, granny*). Zanimljivo je da katkad učenici znaju da je potrebno duplicirati neko slovo, ali kako ne znaju koje jer to moraju naučiti napamet, čine to pogrešno (npr. **dolss, *dools, *dorr, *romm, *slepp*).

• Drugi tip pogrešaka pri pisanju diktata jest da djeca izostavljaju slova koja se ne izgovaraju (npr. finalno -e u *house*, -e- u *lovely*, -gh- u *bright*, drugo -e- u *opened*, -o- i -l- u *could*, finalno -e u *there*, prvo -h- u *which*). Razlog zbog kojeg djeca griješe u tim slučajevima jest utjecaj materinskog jezika u kojem takvih slova nema pa djeca ne osjećaju potrebu da ih napišu.

• Također je primijećeno da djeca katkad ne upotrebljavaju grafičke znakove kojih nema u njihovom materinskom jeziku, već ih zamjenjuju najbližim slovom koje mogu pronaći u svom jeziku. Takav slučaj je s y koji se obično zamjenjuje sa i (npr. u riječima *lovely, granny, yellow*). Isto se događa s w. Tu je situacija još složenija zbog sličnog v koje postoji u materinskom jeziku. Pri pisanju tih riječi djeca se čak više zbune jer nisu sigurna koje slovo trebaju upotrijebiti (npr. u *which, given, yellow, walls, wardrobe, was, wonderful, ever*).

• Kod nekih riječi, najčešće homonima, djeca misle da su čula neku poznatu riječ koja ih obično zavede pa napišu tu riječ umjesto one koju je nastavnik pročitao. U diktatu djeca su pisala:

- *witch* umjesto *which*,
- *hear* umjesto *here* ili *her*,
- *give* i *giving* umjesto *given*,
- *colour* umjesto *coloured*,
- *open* umjesto *opened*,
- *it's* umjesto *its*,
- *bad* umjesto *bed*,
- *four* umjesto *for*,
- *see* umjesto *seen*.

• Neke od navedenih pogrešaka mogu se interpretirati kao gramatičke pogreške nastale zbog nedovoljne gramatičke kompetencije. Najuočljivija pogreška tog tipa je uporaba sadašnjeg umjesto prošloga glagolskog vremena.

• Pojavljuju se i pogreške koje nastaju zato što djeca nisu dobro čula ono što je nastavnik pročitao pa su ili ispustila ili dodala članove kojih nije bilo u originalnome tekstu. To se događa i s ostalim vrstama riječi.

• Sljedećih pet riječi više od 50 % učenika pogrešno je napisalo na više od 10 pogrešnih načina: *armchairs, bathroom, bedroom, upstairs, wardrobe, cupboard*. Sve su te imenice zapravo složenice i većina djece ih je i napisala kao zasebne riječi. Možda bi najbolji način na koji učenici mogu usvojiti te i slične »teške« riječi bio prepisivanje u obliku domaće zadaće. Kada bi nastavnik učenicima na tom stupnju tumačio pravila pisanja engleskoga, to bi samo dodatno opteretilo njihovu memoriju i još bi se više zbunili jer bi im se trebale spomenuti i brojne iznimke, a to bi ih moglo obeshrabriti za daljnje pokušaje svladavanja pravila engleske ortografije.

• Posljednje čemu učenici pribjegavaju kad trebaju napisati potpuno nepoznatu riječ ili riječ nisu dobro čuli ili kad ne znaju što riječ znači, jest uporaba pravila pisanja i grafičkih znakova iz materinskog jezika. Uočeno je da se takvim načinom koriste učenici koji i inače imaju mnogo pogrešaka u diktatu. Taj tip pogrešaka je najgori jer pokazuje da su se učenici

predali te da više i ne pokušavaju pisati na engleskome već da rade neku vrstu transkripcije engleskoga govornog jezika u hrvatsko pismo (npr. *haus, *Viktorija, *lavli, *jelov, *dor, *baf, *televižen, *kičn, *vodrov, *kaprt, *et, *najt, *tu, *moust, *si). Sve te činjenice upućuju na to da svi učenici neće moći svladati vještinu pisanja bez teškoća. Nastavnici bi takve učenike trebali što prije uočiti i, makar njihovi pismeni radovi izgledali beznadno loše, posvetiti im posebnu pozornost, zadavati dodatne domaće zadaće za prepisivanje, hvaliti njihovo nastojanje da poboljšaju svoje rezultate te im tako omogućiti da dostignu razinu ostalih učenika iz svojega razreda.

• Posljednje otkriće vezano uz diktat iznenadujuće je ali ne i nelogično. Rezultati su pokazali da učenici nisu znali točno napisati one riječi koje označavaju osnovne pojmove, npr: *house, she, see, room, bed, sleep*. Isto se dogodilo s nazivima boja. Može se pretpostaviti da su te pogreške nastale stoga što su učenici te riječi naučili izgovarati mnogo prije nego su ih naučili pisati. Budući da su sami sebi stvorili različitu mentalnu sliku o ortografiji tih riječi, kasnije, kada se uvede pisanje u nastavu stranog jezika, pojavljuje se problem jer se učenici moraju najprije osloboditi pogrešne predodžbe o ortografiji tih riječi.

Prvi test čitanja i razumijevanja

Učenici su trebali tekst pažljivo pročitati i nakon toga odgovoriti na šest pitanja i time pokazati jesu li razumjeli tekst. Može se smatrati da je tekst bio prilično težak za učenike jer je sadržao brojne učenicima nepoznate riječi. Ipak, test je bio oblikovan da bi se provjerila sposobnost učenika da izvuku značenje pojedinih riječi iz konteksta. Sve nove riječi objašnjene su ovako u kontekstu: definicijom, objašnjenjem danim u sljedećoj rečenici ili usporedbom sadržaja nove riječi s riječju za koju se smatralo da je učenicima poznata.

Rezultati prvog testa čitanja i razumijevanja, u kojem je svaki odgovor nosio jedan bod, navedeni su u tablici 3.

Tablica 3. Rezultati koje su učenici postigli u prvom testu čitanja i razumijevanja

Broj bodova	Broj učenika	%
6	8	36,36
5	6	27,27
4	4	18,18
3	2	9,09
2	1	4,54
1	1	4,5

Prema rezultatima testa sposobnost čitanja na engleskom jeziku koju su učenici pokazali više je nego zadovoljavajuća. Više od 1/3 razreda je riješilo test bez pogreške. Ako se 50 % točnih odgovora postavi kao granica između učenika čiji su rezultati zadovoljavajući i onih čiji rezultati ne zadovoljavaju, onda se vidi da je čak 20 učenika (90,9 %) prešlo tu granicu.

Tablica 4. prikazuje broj točnih i netočnih odgovora prema svakom pojedinom pitanju.

Tablica 4. Distribucija točnih i netočnih odgovora prema svakom pojedinom pitanju

PITANJE	TOČNI ODGOVORI broj učenika / %	NETOČNI ODGOVORI broj učenika / %
prvo	17 / 77,27	5 / 22,72
drugo	19 / 86,36	3 / 13,63
treće	22 / 100	0 / 0
četvrto	14 / 63,63	8 / 36,36
peto	20 / 90,90	2 / 9,09
šesto	10 / 45,45	12 / 54,54

U prvom pitanju se od učenika tražilo da pronađu odgovor u tekstu te da ga prepisu. Ako su učenici napisali točnu riječ, to znači da su bili u stanju pronaći definiciju riječi koja se tražila, a bila je objašnjena odnosnom rečenicom.

Drugo pitanje je bilo pitanje višestrukog izbora s četiri ponudena odgovora. Učenici su trebali razabrati značenje nove riječi iz odnosne rečenice koja je tu riječ opisivala. Većina učenika nije imala problema s tim pitanjem.

U trećem pitanju učenici su trebali identificirati lokaciju spomenutu u tekstu. Kako bi im se pitanje malo otežalo, svi ponudeni odgovori bile su riječi pisane velikim početnim slovom, no, unatoč tome svi su učenici točno odgovorili.

Četvrto pitanje je bilo prilično teško jer točan odgovor nije u ponuđenom odgovoru dan u istom obliku u kojem je bio u originalnom tekstu, već je bio pretvoren u glagolsku konstrukciju.

Odgovor na peto pitanje učenici su lako pronašli u originalnom tekstu.

Posljednje pitanje je bilo i najteže, jer je više od 50 % učenika netočno odgovorilo. Moglo bi se reći da je to bila zamka koje je cilj bila provjera njihova poznavanja poredbenih struktura. Odgovor na to pitanje zahtijevao je logičan zaključak koji proizlazi iz razumijevanja teksta. Većina učenika je kao točan odgovor odabrala komparativ koji se koristio u originalnom tekstu, ne uočivši da je u odgovoru ponudena ista riječ ali drukčije uporabljena.

Prema ovoj analizi može se zaključiti da učenici nisu imali ozbiljnijih teškoća u razumijevanju onoga što su pročitali, unatoč tome što je u tekstu bilo korišteno mnogo novih riječi. Njihova sposobnost čitanja na engleskom jeziku je prilično visoka, a vidljivo je i da se znaju koristiti strategijama koje im mogu pomoći u razumijevanju teksta. Neke od pogrešaka koje su se u testu pojavile pouzdano se mogu pripisati stresu pod kojim su učenici pisali test ili nedostatku koncentracije.

Drugi test čitanja i razumijevanja

Učenici su najprije trebali pažljivo pročitati priču: »*The Smiling Lion*«, i zatim odgovoriti na nekoliko pitanja. Pitanja za provjeru razumijevanja bila su detaljnija nego u prvom testu jer u tekstu nije bilo mnogo novih riječi. Zbog toga se od učenika tražilo da pokažu kako mogu uočiti i male nijanse u značenju. Ponovno je svaki točan odgovor nosio jedan bod.

Rezultati su prikazani u tablici 5.

Tablica 5. Rezultati drugog testa razumijevanja

Broj bodova	Broj učenika	%
6	10	45,45
5	5	22,72
4	3	13,63
3	1	4,54
2	3	13,63
1	0	0

Navedeni rezultati približno su isti rezultatima postignutim u prvom testu razumijevanja. Test je 45,45 % učenika riješilo bez pogreške, što je izvanredan rezultat. Ukupno je 19 učenika, ili 86,34 %, prešlo granicu od 50 % točnih odgovora. Ta granica zapravo pokazuje broj učenika čiji su rezultati zadovoljavajući i prema njoj samo troje učenika, ili 13,63 %, nije uspjelo prijeći tu granicu. Taj drugi test samo potvrđuje već spomenuti zaključak da je sposobnost čitanja kod ispitanih učenika vrlo visoka te da mogu čitati nepoznati tekst bez pomoći nastavnika.

Tablica 6. prikazuje distribuciju pogrešaka prema svakom pojedinom pitanju.

PITANJA	TOČNI ODGOVORI broj učenika / %	NETOČNI ODGOVORI broj učenika / %
prvo	16 / 72,72	6 / 27,27
drugo	18 / 81,81	4 / 18,18
treće	17 / 77,27	5 / 22,72
četvrto	18 / 81,81	4 / 18,18
peto	19 / 86,36	3 / 13,63
šesto	17 / 77,27	5 / 22,72

Prema rezultatima prikazanim u tablici, nije bilo osobito teških pitanja. Sva pitanja imaju vrlo mali postotak netočnih odgovora.

U prvom pitanju učenici nisu mogli pronaći točan odgovor u istom obliku u kojem je bio ponuđen u originalnom tekstu već su trebali razumjeti značenje riječi *pretend* i na temelju toga pronaći točan odgovor.

Drugo je pitanje trebalo pokazati hoće li učenici moći razumjeti značenje fraze *in the open* te ga povezati s riječi *bush* iz originalnog teksta.

U trećem pitanju učenici su trebali razumjeti riječ *kind* koja nije bila spomenuta u originalnom tekstu, ali se mogla povezati uza činjenicu da se lav smiješio.

U četvrtom pitanju se tražilo da učenici pogode značenje glagola *to punish*.

U petom pitanju su učenici trebali povezati značenja riječi *to run* i *to hurry*.

U posljednjem pitanju od učenika se očekivalo da pokažu kako su razumjeli značenje teksta u cjelini.

Nastavnik koji, općenito, dobije takvu povratnu informaciju od svojih učenika trebao bi biti veoma zadovoljan njihovom sposobnošću čitanja te ih i dalje motivirati da sami čitaju i u tome uživaju.

Učenicima koji su postigli slabije rezultate trebala bi se posvetiti dodatna pozornost kako bi se utvrdilo zašto imaju problema s čitanjem i razumijevanjem. Kada se utvrde uzroci teškoća, nastavnik takvim učenicima može zadati dodatne vježbe za svladavanje vještine čitanja, hrabriti ih za vrijeme različitih aktivnosti čitanja u razredu te pomno pratiti njihov napredak.

Tablica 7. ilustrira opću sposobnost čitanja koju imaju učenici, a izvedena je iz rezultata obaju testova čitanja i razumijevanja pomoću broja bodova i broja učenika koji su ih postigli.

Tablica 7. Sinteza rezultata obaju testova čitanja i razumijevanja

Broj pogrešaka	Broj učenika	%
12/12	6	27,27
11/12	5	22,72
10/12	3	13,63
9/12	0	0
8/12	3	13,63
7/12	2	9,09
6/12	1	4,54
5/12	0	0
4/12	2	9,09

Iako su to rezultati dvaju različitih testova metodički zamišljenih na različite načine, oni ipak daju uvid u sposobnost čitanja cijelog razreda. Nastavnik se tim rezultatima može koristiti kao vrstom orijentacije u svom radu.

Vidljivo je da je čak 14 učenika, ili 90,91 %, test riješilo s 0—2 pogreške u oba testa, što je izuzetno dobar rezultat. Isto tako, vidljivo je da samo dvoje učenika, ili 9,09 %, nije zadovoljilo, što upućuje na to da oni imaju pojedinačne probleme u svladavanju vještine čitanja te da im treba dodatna pomoć i pozornost nastavnika kako bi prevladali teškoće na koje nailaze u učenju. Rezultati također pokazuju da se nastavnik koristi vrlo djelotvornim strategijama poučavanja, tako da bi ti rezultati i njemu trebali poslužiti kao dodatna motivacija u nastavku rada.

Pismo

Posljednji dio testa je pismo engleskoga prijatelja. Učenici su to pismo trebali pročitati i napisati odgovor. U pismu je bilo šest pitanja i od učenika se očekivalo da na njih odgovore.

Pošto su učenički radovi ispravljani, bilo je veoma teško odmah dati općenitu procjenu njihove sposobnosti pisanja. Trebalo je primijeniti određeni kriterij na temelju kojega bi se vrednovali rezultati. Problemi koji su se pojavili pri određivanju kriterija bili su:

- neki su učenici opsežno pisali a drugi su se ograničili na kratke odgovore
- oni koji su više napisali, imali su i više pogrešaka
- nisu sve uočene pogreške bile isto važne

— neki su učenici željeli precizno napisati ono što su mislili pa su zbog toga bili prisiljeni rabiti složeni vokabular i gramatičke strukture.

Učenički radovi klasificirani su u tri grupe. Prema korištenom kriteriju svaka od triju skupina učenika ima neke zajedničke karakteristike pisanja.

Učenici koji su ocijenjeni ocjenom 3:

- veoma dobro pišu za stupanj poznavanja jezika koji imaju
- mogu izraziti svoje misli a da ih ne pojednostavljaju, i u većini slučajeva pronalaze odgovarajući vokabular da ih izraze
- rečenice koje pišu koherentne su i dobro strukturirane
- ne ograničavaju se na uporabu prostih rečenica već rabe i jednostavne veznike te tako stvaraju složene rečenice
- odgovorili su na svih šest pitanja postavljenih u originalnom pismu
- odgovore na pitanja pisali su opširno
- rabe prošla glagolska vremena te pokušavaju poštovati slaganje vremena
- pogreške su neznatne, većinom se odnose na uporabu članova i na ortografiju.

Učenici koji su ocijenjeni ocjenom 2:

- dobro pišu, ali u opsegu manje nego učenici koji su ocijenjeni sa 3
- u većini slučajeva odgovorili su na svih šest pitanja, ali kratkim rečenicama, najvjerojatnije zato što nisu htjeli uporabiti strukture ili vokabular za koji nisu bili potpuno sigurni, a tako su izbjegli pogreške
- uspješno su napisali sve što su htjeli, uglavnom koristeći se prostim rečenicama
- pogreške nisu mnogo ozbiljnije od pogrešaka učenika iz prve skupine, no imali su više netočno napisanih riječi.

Učenik koji je ocijenjen ocjenom 1:

- učenik koji je ocijenjen tom ocjenom nije napisao ni jednu točnu rečenicu
- njegova jezična kompetencija je općenito niska
- nije zadovoljio u prethodna dva dijela testa, tako da je već iz njih bilo vidljivo da će se pojaviti i problemi kod vještine pisanja.

Tablica 8. prikazuje rezultate pisma prema gore opisanim kriterijima.

Tablica 8. Rezultati postignuti u pisanju pisma

Ocjena	Broj učenika	%
3	12	54,54
2	9	40,90
1	1	4,54

Rezultati pokazuju da se više od 50 % učenika odlično izražava na engleskom jeziku, a ukupno 21 učenik, ili 95,44 %, piše na zadovoljavajući način. Postignuti rezultati su vrlo dobri za stupanj učenja na kojemu su učenici.

Slijedi prikaz pogrešaka uočenih u učeničkim radovima. Neke od njih se vrlo često ponavljaju i zajedničke su većini učenika pa zavređuju posebnu pozornost nastavnika.

- Nema razloga za zabrinutost zbog pogrešaka u pisanju pojedinih riječi jer je samo jedan učenik učinio više od pet takvih pogrešaka. Pogreške su se većinom pojavljivale u riječima koje učenicima, čini se, nisu bile potpuno poznate, ali su ih ipak uporabili jer su ih trebali za ono što su željeli reći.

- Pogrešna uporaba članova primijećena je gotovo kod svih učenika. Učenici uporabljaju članove gdje ih treba ispustiti i obratno. Taj tip pogrešaka može se objasniti jezičnom interferencijom, tj. činjenicom što u materinskom jeziku učenika nema članova pa u njihovoj svijesti nije razvijen koncept člana. Jedna od češćih pogrešaka koju bi trebalo objasniti učenicima, a oni će to vjerojatno lako shvatiti, jest to da neodređeni član ne može stajati ispred imenice u množini (npr. **a sisters*).

- Učenici teže tome da doslovno prevode prijedloge (npr. **ON the end*). U nekim slučajevima ih ispuštaju jer ne postoje u materinskom jeziku (npr. **listen music*).

- Pogreška o kojoj će sada biti riječi primijećena je u gotovo svim pismenim radovima. Riječ je o uporabi apostrofa. Kod nekih konstrukcija učenici znaju da postoji apostrof, ali ne znaju kamo ga staviti. Ako učenici pogrešno uporabe apostrof, najčešće slijedi još jedna dodatna pogreška. Evo nekoliko pogrešaka prepisanih iz učeničkih pisama:

a) **Im* — pisano bez apostrofa,

b) **I am* — bez ispuštanja slova umjesto kojega se piše apostof,

c) **I'* — svaki put kad učenik napiše I, automatski dodaje apostrof,

d) **I't* — umjesto it,

e) **Haven't, *wasn't* — učenici napišu apostrof, ali ne ostave mjesta između posljednjih dvaju slova,

f) *Its = It's* — učenici ne razumiju razliku između tih dvaju oblika,

g) *His = He's* — učenici ne prave razliku u uporabi,

h) *Pet's = Pets, Name's = Names* — učenici ne uočavaju razliku,

i) **Take's* umjesto *takes*.

- Učenici su u nekim slučajevima željeli uporabiti složene rečenice ali su izostavili veznike, vjerojatno zato što nisu znali riječ za one veznike koji su im trebali.

- Nekoliko učenika je uporabilo dvostruku negaciju zbog interferencije materinskog jezika.

- Bilo je i netočnog reda riječi prilikom organiziranja rečenica.

- Uočene su pogreške prilikom uporabe imenica s nepravilnom tvorbom množine (npr. **policemans, men* umjesto *man*).

- Učenici su grijehili i u tvorbi množine pokaznih pridjeva: *this* i *that*.

- Neki učenici iza glagola *to like* nisu uporabili *Present Participle* (-ing form).

- Bilo je pogrešaka i u tvorbi »Present Simple« glagolskog vremena (npr. **they takes, *she don't*).

- Kod izražavanja nečije dobi, učenici su doslovno prevodili konstrukciju iz materinskog jezika (npr. **I have 11 years*).

- Katkad su učenici ispustili pomoćni glagol u negativnom obliku (npr. **I not have*).

- Učenici su poistovjećivali oblike *they* i *their*.

- Posvojna zamjenica *her* je učenicima posebno teška riječ. Oni koji nisu znali točan oblik upotrijebili su **shis, *hr, *she's*.

- Očito je da je većina učenika bila toliko zaokupljena pisanjem sadržaja pisma da su oblik (tj. raspored pojedinih dijelova pisma na stranici) potpuno zanemarili. Većina učeničkih radova je pisana u obliku odgovora na pitanja. Samo se jedan učenik potpisao pri dnu stranice, no nije započeo tekst kao u pismu. Jedan jedini učenik je shvatio da se od njega očekuje da napiše pravo pismo engleskom prijatelju, pa je tako organizirao i svoj tekst, imitirajući model dan u originalnom pismu. Činjenica da su učenici pisali odgovore na

pitanja, a ne pismo, može se opravdati situacijom u kojoj se od učenika tražilo da nešto napišu. Oni su sve vrijeme bili svjesni da se radi o nekoj vrsti testa i nisu osjećali potrebu da napišu pismo. Općenito, cijela ta situacija njima nije bila dovoljno autentična.

Zaključak

Nakon analize svih rezultata postignutih u četiri zadatka postavljena učenicima može se zaključiti da je usvojenost vještina čitanja i pisanja na engleskom jeziku kod učenika više nego zadovoljavajuća. Učenici mogu sami, bez pomoći nastavnika, pročitati i razumjeti nepoznati tekst. To znači da su već razvili određene strategije pomoću kojih mogu odgonetnuti značenje nepoznatih riječi i gramatičkih struktura. Na tom stupnju oni mogu čitati kako bi dobili određenu informaciju, a uz to mogu u čitanju i uživati.

Vještina pisanja je također na zadovoljavajućem stupnju. Činjenica da visok postotak učenika može pisati na engleskom upućuje na to da oni svi manje-više imaju isti stupanj znanja. Njihovo znanje je rezultat dobrog načina poučavanja koji je njihov nastavnik izabrao, kao i rezultat njihovog napora uloženog u svladavanje te vještine.

Ovo istraživanje je još jedanput potvrdilo teorijsku pretpostavku da se četiri osnovne jezične vještine (slušanje, govorenje, čitanje i pisanje) ne mogu odvojiti jedna od druge. One su međusobno povezane i međuzavisne. Tablica 9. može poslužiti kao dokaz koji prikazuje odnos i međuzavisnost rezultata koje su učenici postigli u sva četiri testa.

Tablica 9. Odnos rezultata postignutih u testovima razumijevanja i diktatu

Testovi čitanja	Broj učenika	Broj pogrešaka u diktatu	Broj pogrešaka u diktatu / broj učenika = %
12/12	6	4, 4, 10, 15, 20, 27	do 20 / 5 = 83,33
11/12	5	12, 14, 15, 24, 28	do 30 / 1 = 16,66 do 20 / 3 = 60,00 do 30 / 2 = 40,00
10/12	3	13, 21, 26	do 30 / 3 = 100
8/12	3	29, 31, 37	do 30 / 3 = 100
7/12	2	29, 46	do 30 / 1 = 50,00 do 50 / 1 = 50,00
6/12	1	38	do 40 / 1 = 100
4/12	2	35, 46	do 40 / 1 = 50,00 do 50 / 1 = 50,00

Iz tablice možemo razabrati da su gotovo svi učenici koji su riješili testove čitanja i razumijevanja bez pogreške u diktatu imali do 20 pogrešaka, a oni koji su testove razumijevanja riješili s jednom ili dvije pogreške nisu imali više od 30 pogrešaka u diktatu.

Slična je situacija i s učenicima koji su postigli lošije, većinom nezadovoljavajuće rezultate u testovima razumijevanja. Oni su u diktatu imali više od 30 ili čak 40 pogrešaka.

Tablica 10. pokazuje odnos rezultata postignutih u diktatu, testovima čitanja i razumijevanja te pismu.

Tablica 10. Odnos rezultata postignutih u diktatu, testovima razumijevanja i pismu

Ocjena pisma	Broj bodova u testovima razum. broj učenika = %	Broj pogrešaka u diktatu broj učenika = %
1	4 / 1 = 100	46 / 1 = 100
2	11 / 1 = 11,11	
	10 / 1 = 11,11	do 30 / 4 = 44,44
	8 / 3 = 33,33	do 40 / 4 = 44,44
	7 / 2 = 22,22	do 50 / 1 = 11,11
	6 / 1 = 11,11	
	4 / 1 = 11,11	
3	12 / 6 = 50	do 10 / 3 = 25,00
	11 / 4 = 33,33	do 20 / 6 = 50,00
	10 / 2 = 16,66	do 30 / 3 = 25,00

Deseta, posljednja tablica potvrđuje da učenici koji su postigli dobre rezultate u testovima čitanja i razumijevanja imaju podjednako dobre rezultate u diktatu i pismu. Oni koji su pokazali slabe rezultate u bilo kojem od testova čitanja i razumijevanja imaju iste takve rezultate u druga dva testa. To još jedanput potvrđuje da su vještina čitanja i pisanja vrlo povezane. Može se zaključiti da većina djece vrlo dobro napreduje u svladavanju jezičnih vještina engleskog jezika. Nekolicini učenika, čiji su rezultati relativno slabi, trebalo bi posvetiti posebnu pozornost i otkriti uzrok njihovih teškoća u učenju. Nastavnik bi trebao uložiti poseban napor da pomogne tim učenicima da dostignu ostale učenike u razredu. Jedan od načina kojim se to može postići jest zadavanje više vježbi tim učenicima ili više individualnog rada s njima.

Na poslijetku, poučavanje djece vještinama engleskog jezika je veoma težak zadatak, ali je to ujedno i izazov za ambiciozne nastavnike koji u tome mogu pronaći posebno profesionalno zadovoljstvo. Pošto su prikazani rezultati jednog od takvih pokušaja, vidljivo je da poučavanje djece ima i te kakvog smisla, korisno je za djecu i ugodno nastavnicima koji se takvog posla prihvate i s uspjehom prevladaju sve teškoće.

Strategije poučavanja čitanja i pisanja

Ima dosta literature koja obrađuje različite strategije poučavanja djece. Nastavnicima koji nisu prije radili s djecom može se preporučiti knjiga: *Teaching English to Children*, autorica Scott i Yterberg (1993), koja obiluje korisnim prijedlozima i savjetima. U nastavku teksta izdvajamo, prema vlastitom izboru, nekoliko najbitnijih ideja koje autorice predlažu.

Čitanje

Najbitniji pristupi poučavanju čitanja jesu:

- fonemski — djecu poučavamo kako pročitati, tj. izgovoriti pojedino slovo ili kombinaciju od nekoliko slova

- pogledaj i reci — pri tom pristupu potrebno je rabiti mnogo slika, jer kad se učenicima pokaže određeni predmet na slici, oni ga prepoznaju i glasno kažu njegov naziv

- čitanje cijelih rečenica — riječi se kod ovog pristupa ne uvode izolirano, već se čitaju cijele rečenice kojih je značenje učenicima poznato

- iskustveni pristup — kad dijete nešto kaže, nastavnik to zapiše, a dijete pročita.

Odabir pristupa ovisi o mnogo različitih činitelja. Jedan od najbitnijih je dob učenika. Mladi učenici koji još ne znaju čitati na materinskom jeziku ne znaju čemu čitanje služi pa ih, uvodeći čitanje, treba zainteresirati za pisanu riječ. Kod njih će se dosta vremena trošiti na svladavanje tehnike čitanja, dok će učenici koji već u materinskom jeziku čitaju biti više koncentrirani na sadržaj onog što čitaju.

Navodimo nekoliko primjera koje nastavnici mogu slijediti pri uvođenju čitanja u nastavu:

- čitanje priče iz knjige (svaki sat jedan dio)

- čitanje priče koju su učenici izmislili

- čitanje onoga što su učenici rekli nastavniku (nastavnik to zapisuje jednostavnim rečenicama)

- čitanje poznatih dječjih pjesmica.

Dvije najosnovnije tehnike čitanja koje se primjenjuju u nastavi jesu: čitanje na glas i čitanje u sebi. Nastavnici moraju biti svjesni da je pri čitanju na glas naglasak na izgovoru pojedinih riječi te rečeničnoj intonaciji, a pri čitanju u sebi naglasak na razumijevanju teksta ili izdvajanju traženih informacija iz pročitanog. Imajući to na umu, nastavnici mogu kreirati niz zanimljivih i korisnih vježbi čitanja i razumijevanja tekstova.

Nastavni materijali koji se mogu koristiti za poučavanje čitanja:

- priče na karticama — koje veoma lako može napraviti svaki nastavnik prema onom što su ispričali učenici ili prema različitim slikama

- knjige koje izrađuju nastavnici — također na temelju pjesmica ili priča koje djeca već znaju ispričati

- knjige namijenjene izvornim govornicima

- početničke čitanke namijenjene djeci koja uče engleski kao strani jezik

- slikovni rječnici

- knjige popraćene snimkom na audiokaseti.

Ako se neka knjiga djeci dopadne, treba je čitati kad djeca požele. Nastavnik također može na temelju pročitanе knjige zadati različite druge vježbe u obliku dijaloga po ulogama (igrokaz), zatim može djecu zamoliti da promijene neke dijelove u priči ili da o toj temi nešto napišu.

Pisanje

Kod vježbi pisanja razlikujemo vježbe koje kontrolira nastavnik, vježbe u kojima nastavnik vodi i upućuje učenike kako pisati, vježbe u kojima učenici slobodno pišu.

Vrste vježbi koje kontroliraju nastavnici jesu:

- prepisivanje

- spajanje slika i teksta, odabir najpogodnijeg teksta za određenu sliku

- organiziranje i prepisivanje određenog teksta (umetanje, određivanje slijeda pojedinih rečenica...)

- memorijsko prepisivanje — nastavnik napiše riječ ili rečenicu na ploču, učenicima ostavlja nekoliko minuta da je zapamte nakon čega učenici pokušavaju napisati tu riječ kako su je zapamtili

- učenici mogu imati bilježnicu za prepisivanje u koju će prepisivati nove riječi, dijaloge ili nešto što im se u lekciji svidjelo

- diktat.

Vježbe pri kojima nastavnik upućuje učenike kako pisati jesu:

- vježbe u kojima treba pojedine dijelove teksta dopisati

- diktat u kojemu nastavnik izdiktira samo prvi dio rečenice, a učenici je moraju dovršiti

- pisanje pisama, čestitki, pozivnica.

Vježbe slobodnih sastava ili ostalih pismenih oblika obvezno trebaju imati uvod koji se sastoji od različitih vježbi koje će učenicima pomoći da odaberu o čemu će pisati, kako, kojim stilom itd. Nastavnik može potaknuti diskusiju o pojedinoj temi te napisati na ploču osnovne ideje i vokabular koji bi učenicima mogao zatrebati.

U ovaj tip vježbi ubrajaju se:

- pisanje dijaloga

- opisi

- pisma

- priče.

Uputno je da nastavnik i učenici zajednički utvrde kriterij ispravljanja pismenih radova koji će se primjenjivati. Tako će učenici rad, prije nego ga predaju, još jedanput provjeriti, obraćajući pozornost na one pogreške koje im je nastavnik spomenuo. Time bi se poticala svijest učenika o procesu pisanja, a krajnji rezultat toga bilo bi dobro vladanje ovom vještinom i samostalnost učenika. Ujedno, pisanje slobodnih sastava bi trebalo služiti učenicima da uče na vlastitim pogreškama i usavršavaju se u toj vještini. Kada nastavnik pročita i ispravi učenikov rad, trebao bi pismeno napisati svoje mišljenje o njemu. I o najlošijem radu treba reći nešto pozitivno kako bi se učenik ohrabrio i potaknuo na daljnji rad. Jednako je važno ustrajati da učenik uradi i ispravak svake zadaće.

LITERATURA

- Bratt Paulston, C. and Newton Bruder, M. (1976). *Teaching English as a Second Language: Techniques and Procedures*. English Language Institute, Department of General Linguistics University of Pittsburgh. Winthrop Publishers, Inc, Cambridge, Massachusetts.
- Makay, R., Barkman, B. and Jordan, R. R. (1979). *Reading in a Second Language*. Newbury House Publishers, Inc / Rowley / Massachusetts.
- Rivers, W. M. (1972). *Teaching Foreign-Language Skills*. The University of Chicago Press.
- Scott, W. A. and Yterberg, L. H. (1993). *Teaching English to Children*. Longman Keys to Language Teaching, New York.
- Vilke, M. and Vrhovac, Y. (ur.) (1993). *Children and Foreign Languages*. Faculty of Philosophy, University of Zagreb.
- Vilke, M., Vrhovac, Y., Kruhan, M., Sironić-Bonefačić, N. and Skender, I. (ur.) (1995). *Children and Foreign Languages*. Faculty of Philosophy, University of Zagreb.

DEVELOPMENT OF THE READING AND WRITING SKILLS IN THE ZAGREB PROJECT OF EARLY EFL LEARNING

Summary

In recent years there has been a tendency to introduce foreign language learning in schools as soon as possible. The article supports this practice, showing the results of a research project conducted on a sample of children who have studied English since the first grade in one primary school in Zagreb. The children's knowledge was tested and the results were analyzed by enumerating the most common mistakes and explaining why the children committed them. There are also a number of suggestions for different strategies that teachers could use when they work with children. These results can be regarded as a kind of reward to the teachers who worked with those children and can also provide additional motivation in their future work. The initiators of the entire project should be very satisfied, because these results justify the ideas with which they started the project, and, furthermore, because these ideas are being carried out with a great deal of success.